

(i) Printed Pages : 7

Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

0	0	2	9
---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	1
---	---	---	---

B.A./B.Sc. (General) 1st Semester

(2123)

MUSIC (Instrumental) (In all Mediums)

Paper : Theory

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 45

Note :— Attempt **five** questions in all, selecting **one** question from each Unit. Unit V is compulsory.

UNIT—I

1. Define Sangeet and also write the importance of Sangeet. 9
2. Explain the different Jaties of Ragas of present Raga System of North Indian Music. 9

UNIT—II

3. Explain any **three** of the following in not more than **100** words :
  - (i) Swara
  - (ii) Aroh
  - (iii) Thaata
  - (iv) Pakad
  - (v) Alankar. 9
4. Explain Bhatkhande Swarlipi Padhati in detail. 9

UNIT—III

5. Give brief description of your own instrument and tell about its parts. 9
6. Define Gat. Explain Razakhani and Maseetkhani Gats. 9

UNIT—IV

7. Write the description and notation of Teentaal in Ekgun and Dugun Layakaries. 9
8. Write the Razakhani Gat of Raga Bhopali. 9

UNIT—V

9. Answer any **nine** of the following :
  - (i) What is the time of Raga Bhopali ?
  - (ii) Define Avroh in one line.
  - (iii) How many Saptaks are there ?
  - (iv) Which matra is Khali in Dadra Tala ?
  - (v) How many Vibhags are there in Teentaal ?
  - (vi) Write the names of three main Jaties of Raga.
  - (vii) What is the Thaat of Raga Bhopali ?
  - (viii) In which Tala is Razakhani Gat played ?

- (ix) How many matras are there in Dadra Tala ?
- (x) How many komal swaras are there ?
- (xi) What are the signs (chinh) of Sam and Khali ?
- (xii) Define Saptak.
- (xiii) Which matra is Khali in Teentaal. 9

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न का चयन करते हुए, कुल पांच प्रश्नों के उत्तर दीजिए। यूनिट V अनिवार्य है।

यूनिट-I

1. संगीत को परिभाषित करें तथा संगीत का महत्व भी लिखें। 9
2. उत्तर भारतीय संगीत की वर्तमान राग प्रणाली के रागों की विभिन्न जातियों की व्याख्या करें। 9

यूनिट-II

3. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन की व्याख्या अधिकतम 100 शब्दों में करें :
  - (i) स्वर
  - (ii) आरोह
  - (iii) थाट
  - (iv) पकड़
  - (v) अलंकार। 9

4. भातखण्डे स्वरलिपि पद्धति को विस्तार से समझाइये। 9

यूनिट-III

5. अपने वाद्य का संक्षिप्त विवरण दीजिए तथा उसके भागों के बारे में बताइए। 9

6. गत को परिभाषित करें। रजाखानी और मसीतखानी गतों को समझाइये। 9

यूनिट-IV

7. एकगुन और दुगुन लयकारी में तीनताल का वर्णन और नोटेशन लिखिए। 9

8. राग भोपाली की रजाखानी गत लिखिए। 9

यूनिट-V

9. निम्नलिखित में से किन्हीं नौ का उत्तर दीजिए :

- (i) राग भोपाली का समय क्या है ?
- (ii) अवरोह को एक पंक्ति में परिभाषित करें।
- (iii) सप्तक कितने हैं ?
- (iv) दादरा ताल में खाली कौन-सी मात्रा है ?
- (v) तीनताल में कितने विभाग हैं ?
- (vi) राग की तीन प्रमुख जातियों के नाम लिखिए।
- (vii) राग भोपाली की थाट क्या है ?
- (viii) रजाखानी गत किस ताल में बजाई जाती है ?

(ix) ਦਾਦਰਾ ਤਾਲ ਮੇਂ ਕਿਤਨੀ ਮਾਤਰਾਏਂ ਹੋਤੀ ਹੈ ?

(x) ਕੋਮਲ ਸੁਰ ਕਿਤਨੇ ਹੈ ?

(xi) ਸਮ ਔਰ ਖਾਲੀ ਕੇ ਚਿਨ੍ਹ (Chinh) ਕਯਾ ਹੈ ?

(xii) ਸਪਤਕ ਕੋ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।

(xiii) ਤੀਨਤਾਲ ਮੇਂ ਕੌਨ ਸੀ ਮਾਤਰਾ ਖਾਲੀ ਹੈ ?

9

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚੁਣ ਕੇ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ।
ਯੂਨਿਟ V ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਯੂਨਿਟ-I

1. ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵੀ ਲਿਖੋ। 9
2. ਉੱਤਰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 9

ਯੂਨਿਟ-II

3. ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਨੂੰ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਓ :
  - (i) ਸਵਰ
  - (ii) ਆਰੋਹ
  - (iii) ਥਾਟ
  - (iv) ਪਕੜ
  - (v) ਅਲੰਕਾਰ।

9

[Turn over

4. ਭਾਤਖੰਡੇ ਸਵਰਲਿਪੀ ਪੱਧਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ। 9

ਯੂਨਿਟ-III

5. ਆਪਣੇ ਖੁਦ ਦੇ ਸਾਜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਨਣ ਦਿਓ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ। 9
6. ਗਤ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਰਜ਼ਾਖਾਨੀ ਅਤੇ ਮਸੀਤਖਾਨੀ ਗਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 9

ਯੂਨਿਟ-IV

7. ਇਕਗੁਨ ਅਤੇ ਦੁਗੁਨ ਲੈਅਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਤੀਨਤਾਲ ਦਾ ਵਰਨਣ ਅਤੇ ਨੋਟੇਸ਼ਨ ਲਿਖੋ। 9
8. ਰਾਗ ਭੋਪਾਲੀ ਦੀ ਰਜ਼ਾਖਾਨੀ ਗਤ ਲਿਖੋ। 9

ਯੂਨਿਟ-V

9. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੌਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :
- (i) ਰਾਗ ਭੋਪਾਲੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕੀ ਹੈ ?
  - (ii) ਅਵਰੋਹ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
  - (iii) ਸਪਤਕ ਕਿੰਨੇ ਹਨ ?
  - (iv) ਦਾਦਰਾ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਕਿਹੜੀ ਮਾਤਰਾ ਹੈ ?
  - (v) ਤੀਨਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਵਿਭਾਗ ਹਨ ?
  - (vi) ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

- (vii) ਰਾਗ ਭੋਪਾਲੀ ਦਾ ਥਾਟ ਕੀ ਹੈ ?
- (viii) ਰਜ਼ਾਖਾਨੀ ਗਤ ਕਿਸ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਵਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?
- (ix) ਦਾਦਰਾ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਹਨ ?
- (x) ਕੋਮਲ ਸਵਰ ਕਿੰਨੇ ਹਨ ?
- (xi) ਸਮ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ (Chinh) ਕੀ ਹਨ ?
- (xii) ਸਪਤਕ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।
- (xiii) ਤੀਨਤਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਮਾਤਰਾ ਖਾਲੀ ਹੈ ?

9